

500 jaar ontwikkeling van de tas

Auteur: drs. Sigrid Ivo (M.A.)

Hangend aan de gordel of riem

Al eeuwen is de tas het noodzakelijke huisje van de vrouw, waarin zij haar attributen en privé zaken bewaart. De tas als onmisbaar accessoire is niet alleen een verschijnsel van de laatste jaren, maar het is vanaf de vroegste tijden een nuttig gebruiksvoorwerp, zowel voor vrouwen als voor mannen. Zichtbaar op schilderijen, prenten en tapijten en als realia in diverse musea in Europa, bestond vanaf de late Middeleeuwen een variatie aan tassen en beurzen. Naast de nodige foedralen waren de tassen en beurzen toen al praktische accessoires bij de kleding die nog geen binnenzakken kende. Gemaakt van leer, linnen, zijde, fluweel tot prachtig geborduurd, hadden ze vakjes voor het meedragen van geld en andere persoonlijke behoeften. Men had een ruime keus van stoere beugeltassen met wel achttien verborgen vakjes, leren beurzen met decoratief metalen beslag tot buidelvormige beurzen aan lange trekkoorden. De beugeltassen hadden veelal ingenieuze sluitingen waardoor een onbevoegde geen toegang had. Met uitzondering van enkele vroege voorbeelden van tassen die om de schouder werden gehangen, zoals sommige jachttassen, werden tassen en beurzen in die tijd algemeen aan de riem of gordel gedragen. Een draagwijze die zowel voor mannen en vrouwen modieus was. Een dief zette graag zijn zinnen op de kleine beurzen die met een lang koord uitdagend aan de riem hingen. Vandaar dat de dief toepasselijk 'beurzensnijder' werd genoemd. Met de komst van de binnenzakken in de mannenkleding aan het einde van de 16de eeuw en in de 17de eeuw raakte de tas bij de man langzaam in onbruik. Met uitzondering van de jacht- en documententas werd de tas in de volgende eeuwen het exclusieve domein van de vrouw.

Naast tassen en beurzen voor het dagelijkse gebruik, kende men kleine beurzen en tassen die gebruikt werden voor speciale doeleinden. Als huwelijksbeurs, speelbeurs, aalmoezenbeurs, reuktasje of nieuwjaarsgeschenk vervulden ze allemaal hun eigen bijzondere rol. Gemaakt van kleine glaskralen, geborduurd met zilver- en gouddraad of geëmailleerd hadden ze de allure van een sieraad en waren ze een geliefd geschenk onder de welgestelden.

Zichtbaar of verborgen: het tuigje, de beugeltas en de dijszakken

Vrouwen hadden in de 17de en 18de eeuw diverse praktische accessoires tot hun beschikking voor het meedragen van persoonlijke bezittingen. Naast tassen en beurzen voor aan de riem konden vrouwen hun beursjes ook hangen aan het tuigje. Tegenwoordig is het tuigje bij velen bekend onder de naam 'chatelaine'. Rond 1830 is men de naam chatelaine gaan geven aan de haak met kettingen en de daaraan hangende accessoires. Vrouwen hingen in de 17de eeuw naast het beursje de sleutels, een reukbal, een vingerhoedhouder, een naaldenkoker, een speldenkussen en een messenschede aan hun tuigje. Een eeuw later ging het naaigerei aan het tuigje overheersen. Zichtbaar hangend aan de rokband of riem was het tuigje van zilver of goud voor de adel en rijkere burgerij behalve een praktisch accessoire vooral een kostbaar sieraad waar men graag mee pronkte. Zoals bij vele modeverschijnselen werd het tuigje in de loop van de tijd voor meerdere lagen van de bevolking bereikbaar en verspreidde het gebruik zich.

Een veel in Nederland en in sommige delen van Duitsland voorkomend alternatief om persoonlijke behoeften mee te nemen was de tas met zilveren beugel en haak om aan de rokband te hangen. De beugeltas werd in Nederland vanaf de tweede helft van de 17de eeuw tot in het begin van de 20ste eeuw gedragen. De kostbare zilveren beugels werden vaak doorgegeven van moeder op de dochter. Passend bij de heersende mode zette de dochter aan de beugel een nieuwe tas van textiel of kralen.

Naast genoemde accessoires had de vrouw ook een goedkoper en makkelijk zelf te maken alternatief om haar persoonlijke behoeften mee te nemen. Gedurende de 17de, 18de en een groot deel van de 19de eeuw was de dameskleding zo wijd dat het gemakkelijk was om onder de rok onzichtbaar verborgen één of twee losse zakken te dragen. De zakken waren in de vorm van een druppel of peer en werden gemaakt van zijde, linnen of katoen en soms fraai geborduurd. Aan de bovenkant van de zakken zit een lint waarmee ze om het middel

gebonden werden. Meestal werden de dijkzakken gedragen als paar, één op elke heup hangend. Vandaar dat ze dijkzakken werden genoemd. De vrouwen droegen de dijkzakken op de onderkleding. Daarover ging de mooie japon. Een spleet in de japon verschafte haar toegang tot haar persoonlijke spullen die diep verborgen lagen in de zakken. De dijkzakken waren het tesor van de vrouw waarin zij haar beurs, portefeuille, liefdesbrieven, zakdoekje, sleutels en naaigerei opborg.

De reticule, de chatelaine en de handtas

Onder invloed van de ontdekking van Pompeï en het herontdekken van de Griekse tempels werd in de loop van de 18de eeuw alles wat met de Griekse en Romeinse Oudheid te maken had erg populair. Men kreeg een andere architectuur en andere meubels maar ook een heel andere mode en een andere tas. Weg met de wijde monumentale japonnen. De japon werd sluijk, de taille ging omhoog tot vlak onder de buste en een modieuze japon moest het liefst van fijne linnen of mousseline zijn. Voor de goedgevulde dijkzak is geen plaats meer onder deze ragfijne japonnen. De inhoud van de dijkzak verhuist naar de eerste echte voorloper van de handtas, het reticule. Het reticule had een draagkoord of ketting om in de hand te dragen. Gedurende enkele decennia bleef het modieus om de tas in de hand te dragen. De Fransen noemden dit tasje spottend *ridicule*, belachelijk, want wie gaat er nu met z'n hebben en houwen in de hand lopen. De Engelsen noemden het de *indispensable*, de onmisbare. Vol toewijding werden de reticules in allerlei soorten textiel veelal in huisvlijt gemaakt. Met de industriële revolutie (ca.1760-1830) kwamen 'nieuwe' materialen als papier-maché, ijzer en geslepen staal die tevens hun weg vonden naar de tas. Een rijkdom aan tassen in aparte vormen en materialen zijn de ware 'staaltjes' van een nieuwe tijd.

Met de opkomst van de reticule, leek de rol van de dijkzakken uitgespeeld. Niets is minder waar gebleken. Het opnieuw wijder worden van de rokken leidde ertoe dat de herleving van grootmoederszakken- de dijkzakken- rond 1830 met gejuich werd ingeluid. Tot in de 20e eeuw bleven sommige vrouwen de voorkeur aan deze zakken geven. Het tuigje met daaraan hangende accessoires, al bekend uit vorige eeuwen, werd met de wijdere mode in de 19de eeuw opnieuw populair. Onder invloed van de Romantiek kreeg het de nieuwe naam 'chatelaine' naar het Franse woord voor kasteelvrouw, en duidend op de sleutels die de kasteelvrouw in de Middeleeuwen, als symbool van haar functie, aan haar riem droeg. Naast de chatelaine met naaigerei hing de vrouw in de 19de eeuw een variatie aan nuttige accessoires aan de chatelaines. Een praktisch alternatief op de chatelaine was de chatelaine-tas. Deze werd populair toen met de komst van de crinoline het dragen van een tas aan de rokband opnieuw inkwam. Met de toename van het reizen ontstaat een assortiment aan tassen voor de moderne reiziger. De kleine handbagage voor in de trein groeit uit tot de ware voorloper van de handtas, die de vrouw niet alleen op reis meeneemt, maar ook gebruikt voor op visite en bij het winkelen. Passend bij haar nieuwe rol kreeg ze de nieuwe naam handtas. Aan het begin van de 20ste eeuw heeft de handtas definitief de draagfunctie van de chatelaine en chatelainetas overgenomen.

20ste eeuw

De sierlijkheid van de tas is nog van groot belang maar de emancipatie van de vrouw, haar toenemende deelname aan het arbeidsproces en met de toenemende mobiliteit nemen de praktische eisen toe. De vrouw krijgt voor elke gelegenheid op de dag een tas. Het reticule of de beugeltas is sierlijk voor naar het theater, voor in de namiddag heeft ze een wandel- en visitetas en voor naar het werk worden documententassen aangeboden. Onder invloed van filmsterren op het witte doek neemt het cosmeticagebruik en het roken een enorme vlucht. De 'vanity-case' in de 20er jaren en de 'minaudière' in de 30er jaren vervullen met hun vakjes voor de sigaretten en de make-up op sierlijke en vernuftige wijze de behoefte aan een speciale tas. Uitgevoerd in metaal, waaronder zilver of goud, of in kunststof versierd met strass is het een belangrijk accessoire voor de modieuze vrouw in die tijd.

Niet alleen in gebruik maar ook in het materiaal heeft de draagster een grotere keuze dan ooit tevoren. Tassen van textiel, minuscule petit point, maliën en kralen van glas of geslepen staal, zijn geliefd in de eerste decennia. Leer en kunststoffen vechten om de gunst van de tas. Leer is populair om zijn bijzondere structuur, de duurzaamheid en de kleurmogelijkheden. De kunststoffen celluloid, caseïne en celluloseacetaat zijn in de 20er jaren in eerste instantie bedoeld als goedkope imitatie van de exclusieve beugels in schildpad en ivoor. In de 30er jaren worden ze in tassen juist gewaardeerd om hun bij de tijd passende strakke structuur. Allerlei nieuwe kunststoffen als pvc, perspex en nylon worden in die jaren uitgevonden, maar worden vooral na de Tweede Wereldoorlog opvallend verwerkt in tassen. Doosvormige tassen van harde kunststof, doorschijnend in zgn. lucite of in schitterende felle kleuren, en tassen van kunststof telefoondraden en tegels maken furore. De Verenigde Staten heeft in die jaren een leidende rol in deze races. De zachte kunststoffen worden als imitatieleer de grootste rivaal van leer.

De uitgroei van de tas

In de 20ste eeuw groeit de verscheidenheid aan tasmodellen sterk. De handtas wordt in de 20ste eeuw een vast onderdeel van het genre tas. Een populair model van vroeger is de platte rechthoekige onderarmtas, die geklemd onder de arm of in de hand wordt gedragen. Zij wordt ook wel pochette of enveloppetas genoemd. Rond het begin van de Eerste Wereldoorlog verschijnt zij voor het eerst in modebladen. Zij was naast de handtas de meest populaire tas in de 20er en 30er jaren. Rond de Tweede Wereldoorlog moet zij even plaats maken voor de praktische schoudertas. Bij de gracieuze mode van de New Look in 1947 en de vijftiger jaren herwint ze haar positie en komt ze als elegante tas opnieuw in de mode. Tegenwoordig is ze voornamelijk favoriet als elegante avondtas.

De schoudertas is tegenwoordig uitgegroeid tot het modeaccessoire voor de praktisch ingestelde vrouw. Met haar lange draagriem slingeren wij haar om onze nek en houdt ze onze handen vrij in ons drukke bestaan. Voor haar voorouders moet men eeuwen terug naar de Griekse oudheid en de late middeleeuwen. Een belangrijk keerpunt vormen de schoudertassen die de Italiaanse modeontwerpster Elsa Schiaparelli in de 30er jaren van de twintigste eeuw ontwierp. Met hun functionele en militaire uitstraling waren ze vooral populair in de jaren van de Tweede Wereldoorlog. Hoewel de handtas en onderarmtas na de oorlog opnieuw modieus werden, behoudt de schoudertas haar rol als sportieve en praktische tas. Haar definitieve doorbraak komt in de 60er jaren toen de jonge generatie modeontwerpers als Mary Quant, Pierre Cardin, Paco Rabanne, Courrèges en Yves Saint Laurent zich liet inspireren door de jongerencultuur. De jeugdige en nonchalante mode vraagt om een handige en jeugdige tas, de schoudertas. Een zeer bekende schoudertas is de Chanel-tas met haar karakteristieke kussentjes en goudkleurige ketting. Met een korte schouderband als een stokbroodje geklemd onder de oksel is de 'baguette' van het Italiaanse merk Fendi de jongste hit van de 90er jaren. Sinds haar introductie in 1998 heeft de tas zowel in de draagwijze als de vorm het modebeeld mede bepaald.

De tegenwoordig zo veel gedragen rugtas is als modeaccessoire van jonge datum. Het is vooral het exclusieve Italiaanse tassenmerk Prada dat met de introductie van een zwarte nylon rugtas in 1985 de rugtas als modeaccessoire lanceerde. Bekend als trouwe metgezel van de wandelaar en de avontuurlijke reiziger werd deze ontdaan van haar stoffige imago. Zowel voor jong en oud is de rugtas een geliefd pretentieloos modeaccessoire geworden, doeltreffend in haar functie, en praktisch in het dragen.

In de twintigste eeuw is het merkartikel een steeds grotere rol gaan spelen. Dit geldt ook voor de tas. Hermès, Gucci, Louis Vuitton, Prada, Fendi en Judith Leiber zijn internationaal bekende merken die van origine betrekking hebben op handtassen of in elk geval op fijne exclusieve lederwaren. Sommige merken zijn bekend vanwege een specifieke tas. Een klassieker met allure is de 'Kelly' tas van Hermès. De leren Kelly-tas met hengsel werd ontwikkeld in 1935 uit een zadeltas die al in 1892 bestond. Ze dankt haar naam en adeldom aan actrice en prinses Grace Kelly die sinds haar verlovings met prins Rainier van Monaco in 1955 de tas veel droeg. Het model wordt nog steeds door Hermès gemaakt. Ook voor bekende

modeontwerpers en/of modehuizen als Chanel, Dior, Yves Saint Laurent, Versace, Donna Karan en Dolce & Gabbana is de tas tegenwoordig een belangrijk modeaccessoire. In tegenstelling tot vorige eeuwen waarin de mode veel langzamer verliep, is de tas nu geworden tot een modeaccessoire dat elk seizoen wisselt.